

U predgovoru zbirke pesama objavljene u Novom Sadu 2007. godine, Tomislav Bašić - Palković simbolički podvlači da su pesme Baji Julije podeljene, kao Vivaldijeva muzika, na četiri godišnja doba: „od prvih detinjih utisaka i percepcije detinje stvarnosti, preko suživota sa neposrednom okolinom, devojačkih ljubavi, koncentracionih logora po Mađarskoj i Nemačkoj, pa sve do duboke starosti”.

Život Julije Baji je bio sve samo ne jednoličan. Počeo je decembra 1922. godine u porodici siromašnih zemljoradnika, Slovaka i nazarena. Takav početak kanalisao je čitav njen život koji je podrazumevao rad, čestitost, a pre svega i iznad svega, pomaganje i saosećanje sa drugim ljudima. Na Zmajevačkom putu br. 20 (danas ugao ulice Draginje Ružin i Steve Vukomanovića Čike) na Klisi, živela je sa porodicom: majkom Katarinom, ocem Josifom, četiri brata i 5 sestara. Dva meseca pred njeno rođenje poginuo joj je brat. Njena majka je tada obukla crninu i nikada je više nije skinula. „...u crnini majka u svom bolu,

žali sina od šesnaest godina;

preko lica proleću joj sene

nikad usne da spusti na mene,

crno majka nosila do groba

ja žrtvenik za života svoga". (odlomak iz pesme „Žrtvenik")

Po završetku osnovne škole, Julija Baji je neko vreme pomagala roditeljima radeći na njivi, ali želja za osamostaljivanjem odvela ju je, već sa šesnaest godina, prvo u „Iris“, fabriku plehova, pa u Brajnerovu fabriku tepiha gde je radila kao radnica. Uslov pod kojim je oca privolela da joj dozvoli rad bio je da posle posla u fabrici mora da obavi svoj dotadašnji posao na njivi. Pristala je na sve, jer je volela da radi i ništa joj nije bilo teško, a od plate je uspela sebi da kupi bicikl, njen prvi kapital.

Tih godina se zaljubila i verila ali...Počeo je rat. Julija se pridružila Savezu komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), dok je njen verenik pripadao naprednoj komunističkoj omladini i radio u kragujevačkoj fabrici municije. Julija je zdušno pomagala mladim ljudima, aktivistima koji su se borili protiv fašizma, krila „drugove“, prenosila letke i drugi zabranjeni materijal. Epilog takve aktivnosti bio je zastrašujući i po Juliju i po njenog verenika. On je streljan početkom rata, a Julija je u novembru 1942. godine uhapšena i mučena u zloglasnoj novosadskoj „Armiji“. Glavni mučitelj bio je izvesni Jozef Heđi - Heđika, do pred rat potpuno anoniman, a koji je po izbijanju rata postao jedan od najozloglašnijih imena u celoj Vojvodini. Pošto nije odala ni jedno ime, ni jednu adresu ljudi sa kojima je dolazila u kontakt, bila je osuđena na dve godine zatvora. Krajem godine evakuisana je u zatvor Konti u Pešti. Nakon sedam meseci, u junu 1943. godine, premeštena je u Marijanostru i u samici je provela godinu i po dana. Manastir Marijanostra pripadao je pavlinskom redu, kao i Lepoglava, s tom razlikom što je Marijanostra bio namenjen ženama. U Marijanostri su bile zatvorene one koje su direktno bile uključene u borbu protiv fašističke ideologije ili je pomagale.

- Bilo je teško samovati iz dana u dan. Kada smo izlazile u šetnju morale smo pognuti glavu, po metar udaljene jedna od druge, da ne bi mogle razgovarati. Upravnica „hejetaška“, kako smo je na mađarskom oslovljavale, bila je vrlo stroga i striktno se držala pravila. Osnovni zadatak nam je bio učenje mađarskog jezika i naučile smo ga dobro. Sećam se dana kada nam je od porodice stizao paket sa hranom. Bilo je pravilo da prvog dan pošto smo dobile paket u njegovom sadržaju uživamo same, da iz njega pojedemo šta i koliko god da hoćemo. Sledećeg dana su nam ga kaluđerice oduzimale, a sadržaj delele ostalim zatvorenicama. Najsrećniji dan je bio kada su mi u posetu došli moja majka i brat. Međutim, bio je to strašno dug i naporan put, u trajanju od dva dana, da bi me videli samo pola sata, koliko je bilo dozvoljeno vreme za posetu, seća se gospođa Julija.

Dva dana pre isteka kazne od dve godine, 7. novembra 1944. godine, zbog bombardovanja i napredovanja Crvene armije, prebačena je preko tvrđave Komarno (žene su transportovane u plombiranim prepunim vagonima u kojima su mogle samo da stoje, tri dana bez hrane i vode), u logor smrti Ravensbrik. Ovaj logor bio je najveći logor za žene tj. za njihovo ubijanje, izgrađen po monstruoznj zamisli SS rajhsfirera Hajnriha Himlera, koji je pre rata bio sabirni centar za

žene komuniste iz Nemačke i Austrije, kao pretnja drugima. U Ravensbriku, Julija Baji je bila broj 85.454 na koji se svakog jutra odazivala na "apelu", prebrojavanju. "Apel" je počinjao svakog jutra u cik zore, a trajao je i po nekoliko sati na ciči zimi. Do kraja aprila 1945. godine kroz logor je prošlo oko 132.000 žena i nekoliko stotina dece. Oko 92.000 žena umrlo je u gasnim komorama, ili iscrpljeno glađu, bolestima, ili kao žrtve eksperimenata. U Ravensbriku je ostalo 2.800 Jugoslovenki.

I tvrđava Komarno i Ravensbrik su bili logori u kojima se vršila "selekcija", odvajanje žena sposobnih za rad i onih koje to nisu bile. Selekcija je bila toliko rigorozna da su kao "nesposobne" bile označene i žene koje su nosile naočare, bez obzira na dioptriju. Pošto je prošla selekcije oba logora, Julija Baji je u januaru 1945. godine upućena u berlinski radni logor Špandau.

-Ostala sam živa zahvaljujući tome što sam bila jaka i što sam navikla da radim. To "jaka" malo čudno zvuči, jer sam tada bila hrpa kostiju od tridesetak kila, obrijane glave, bez zuba, izbijenih još na mučenju u "Armiji", ali zar nismo tada sve bile takve? Studentkinje i gradske devojke nisu mogle da izdrže zimu 1944/45., u ogromnom crnom šatoru, samo u letnjoj suknji i bluzi, na vetrometini, u vodi do članaka. One koje su preživjele Ravensbrik, čekalo je novo iskušenje u radnom logoru Špandao: rad u fabrici municije, svakodnevni put do nje i natrag u dužini od tri kilometra, samo u letnjoj odeći i dnevnoj porciji kaše od repe bez ukusa.

Pobegla je prilikom odvođenja na streljanje 24. aprila 1945. godine, a u nemačkog gradu Frizeku, 1. maja dočekala oslobođenje. Ali, do povratka u Novi Sad prošlo je još neko vreme i mnogo muka.

Po povratku u Novi Sad odmah se uključila u komunistički pokret što je podrazumevalo rad, na redovnom radnom mestu, za Jukluiu u parfimeriji, na biletarnici bioskopa "Jadran" i na kraju arhivi grada, a posle podne obavezna radna akcija, uglavnom na poljima. Uveče su se najčešće održavali partijski sastanci. Sutradan se sve ponavljalo. Na radnoj akciji, na kopanju krompira upoznala je svog prvog muža i rodila dete. Posle toga imala je još jednog muža i još jedno dete. Mnoge žene su tada tako živele, aktivno učestvovala u "obnovi i izgradnji ratom razrušene zemlje" čvrsto verujući u ideju ravopravnosti i blagostanja za sve ljude. Od povratka iz zarobljeništva bavila se humanitarnim radom, da li pri radnoj organizaciji, mesnoj zajednici ili samostalno, pomoć ugroženima bila joj je na prvom mestu.

Ukazom predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, aprila 1974. godine, Juliji je za uspeh u radu i

značajan doprinos u izgradnji zemlje dodeljen Orden rada sa srebrnim vencem, što je bila čast bez presedana.

Kada je shvatila da je zajednici kojoj je pripadala dala sve što je mogla, Julija Baji se povukla u zasluženu penziju i počela aktivnije da piše poeziju. Tako je nastala njena zbirka pesama "Pronađi sebe u mojim pesmama" izdata 2007. godine. U njenim pesmama ćete naći puno ljubavi, cveća, detinjih uspomena, i bilo da peva o ljubavi ili ženama, uvek peva i slavi život.. U njima ima svega osim rata, jer njega je preživela. U 90-oj godini ona ne priznaje starost, ne prihvata odmor. Veruje da ju je ideja dobra održala i vodila napred i samo ponekad se nad njom nadvije senka.